

— Maar Jacqueline verraden, nooit ! De heksenmeesters, die morgen een avonturier als de Wandelende Jood zullen huldigen, maar onschuldige vrouwen als tovenaressen aanzien, krijgen haar nooit door mijn medewerking... Ik zal me boven dien geest stellen... er gebeure dan, wat er wil...

En voor zich zag Wouter het beeldschoone meisje, dat hem zoo vriendelijk den wijnbeker toegereikt had en dien middag beloofde Adelida Prijkje te bevrijden...

BENEDICTUS' ALS BESCHULDIGER.

Hij zag een beeldschoone jonkvrouw (blz. 189).

— Ik neem u dat heelemaal niet kwalijk ! klonk het terug. Isegrim houdt van oprechte menschen, die hun gedachten vrij uiten. Ge behoeft voor uw leven niet te vreezen. Wij zijn geen moordenaars.

— Wel, gij pakt een last van mijn hart... bekende Jozef.

— Wie en wat zijt gij ?

— Wel ik oefen een stieltje uit dat u niet bijster zal bevallen... Ik ben schoutsknecht van Nieuwpoort...

— Een eerlijk beroep... mits ons Vlaanderen vrij is en aan de Vlamingen behoort... Nu zijt ge feitelijk in dienst van den vreemden bezetter.

In het holle van den nacht naderde Jozef, de schoutsdienaar van den heer van Dillen, Loo. Plots greep iemand den teugel van zijn paard en een ander rukte den verschrikten ruiter uit het zadel.

— Dat is een streek van den Reus, mompelde Jozef. Het is met mij gedaan...

— De Reus werkt hier niet, maar bij Ghistel, antwoordde een der mannen.

— Dus gij zijt geen roover...

— Neen, gij zijt nu in de macht van Isegrim...

— Maar dan val ik van den oever in de gracht, neem me niet kwalijk, riep Jozef uit.

— Mijnheer... 'k heb vroeger tegen de Spanjaarden gestreden...

— Waar ?

— Te Nieuwpoort... en te Oostende... en te Sluis, om maar drie plaatsen te noemen...

— En ge zijt nu hun hond !

— Wat moet een mensch doen voor zijn broodje. Vlaanderen is een arm land...

— Zoo spreken ze hier allemaal ! Maar zeg eens, waar moet ge nu heen ?

— Naar Loo... waar een schout woont, die te dom is, om voor den duivel te dansen... Hij heeft den zoon van mijn heer gevangen gezet... en ik heb een brief voor hem... voor den schout bedoel ik... maar tevens zal ik hem zelf eens de waarheid zeggen.

— O, gij komt voor Wouter van Dillen ?

— Gij weet alles, geloof ik... Zijt gij Isegrim zelf ? Neem mijn onbescheidenheid niet kwaad op.

— Ja, ik ben Isegrim...

— Dan moet ik u gevangen nemen, doch ik zal de moeite van nutteloos werk besparen !

— Dat is een goed voornemen, vriend. Ha, ge moet dus naar den schout. Kom, ik vergezel u...

— Neem me niet kwalijk, mijnheer... mij deert het niet... maar ziet ge,... stamelde Jozef...

— Ja, ik begrijp u... De heer Benedictus, om het beest nu maar eens een heer te noemen, mag u niet zien in het gezelschap van Isegrim. Maak u niet ongerust... 't Is waar, we hebben in dezelfde legerbenden gestaan tegen den Spanjaard, maar ik begrijp de gevoelens van de huidige zonen van Vlaanderen... We zullen Loo eens op stelten zetten... mijn mannen en ik... gij blijft op den achtergrond. Isegrim houdt wel eens van een grapje...

— Nu op die voorwaarde, hernam Jozef.

— Maar als ge vlucht, wordt ge toch gegrepen en opgehangen; dat is een andere voorwaarde.

— De eerste bevalt mij beter.

— Vervul ze dan... Wees getuige van hetgeen we verrichten, maar loop niet heen.

— Ge hebt mijn woord !

Isegrim, want het was de zonderling zelf, die hier rond spookte, floot even. Nu verschenen er nog eenige mannen.

— Allen eerlijke lieden, zei de aanvoerder... Vroegere bondgenooten van u, want ze hebben met u tegen de Spanjolen gestaan !

— Waar is de tijd ! antwoordde Jozef.

— Toen gevoeldet ge u meer mensch dan nu, hé ? vroeg Isegrim.

— Oprecht gesproken, ja...

— Kom, we zullen u een onzer oude grapjes vertoonen, zooals we ze dikwijls uithaalden tegen de Spanjaarden !

Ze begaven zich in het stedeke, waar alles in de diepste rust lag. Het groepje bleef voor de woning van den schout staan.

— Hier moeten we zijn, fluisterde Isegrim. Heer Benedictus zal zijn roes uit slapen... Alloh, Torenuil, toon uw kunst!

Een man verwijderde zich. Jozef zag hem dan als een kat langs een-goot naar boven klauteren.

— Hij heeft een lange reep bij zich, vertelde Isegrim aan den schoutsknecht van Nieuwpoort. Hij zal dien wel ergens op het dak vastbinden en dan door een schouw naar binnen glijden. En is er geen geschikte schouw, dan maakt hij leien los..., maar in huis geraakt hij in elk geval. Wacht een beetje...

't Duurde niet lang, of de Torenuil deed de voordeur open en lachend zei hij:

— Treedt binnen.. De heer Benedictus ligt in vasten slaap. Hij heeft nog een meid en die heb ik gezegd, dat ze haar mond houden moet.

— Kom mee! gebood Isegrim aan Jozef.

De mannen stapten in de woning.

Benedictus rustte op een voutekamer; men hoorde hem snurken.

— Hij drinkt als een zwijn en ronkt als een zwijn, sprak Isegrim. En zoo'n kerel is schout van Loo!

Aan den muur der slaapkamer hing een lantaarn. De mannen gingen bij het bed staan. Benedictus werd niet wakker, ook niet, toen Isegrim de dekens weg nam.

— We zullen hem met laken en al heen dragen, zei de aanvoerder.

— Met Klaas kan ik dat wel klaar spelen, beweerde een der mannen.

Klaas, gij aan 't voeteneind en ik aan de andere zijde.

Zoo deden ze... En de kloeke kerels brachten den schout buiten zijn woning. De dronkaard kreunde wel even, maar ontwaakte niet.

— Ik zal den weg wijzen, hernam Isegrim.

Jozef stapte naast hem. Hij had wel schik in de poets, maar was toch nog niet heelemaal gerust.

— Wat gaat ge met hem doen? vroeg hij.

— Den dwaaskop in den toren opsluiten...

— In den toren! O, dan kunt ge tevens den zoon van mijn meester bevrijden... Die zit daar opgesloten, maar geheel onschuldig. De schout beweerde, dat hij een moord heeft gepleegd...

— Ja, ja, ik ken de geschiedenis.

Isegrim vertelde echter niet, dat hij Wouter reeds had verlost. Hij wilde den jongeling niet in ongelegenheid brengen.

Spoedig bereikte de groep de gevangenis. Isegrim had de lantaarn meegenomen en lichtte bij. Hij opende de deur, en deed of hij verbaasd uitriep:

— Jonker van Dillen is hier niet meer! Hij heeft al de vlucht genomen.

— Is 't waar! zei Jozef. Dat doet me plezier...

— We zullen nu den schout in zijn plaats op 't droge zetten...

— Een kostelijke grap! hernam Jozef. Een schout, die zich laat opsluiten! Er zal in heel Veurne-Ambacht gelachen worden.

De mannen legden Benedictus neer en Isegrim verzekerde dan de deur. Hij scheen krijt of houtskool bij zich te hebben, want hij schreef iets op den muur.

— Ik zou nog liever Benedictus aan een haak in den toren ophangen, be-

weerde de aanvoerder, maar daarmee wacht ik nog een poos. De schurk heeft het wel verdiend; ik zal hem echter nog noodig hebben. Jongens, nu gaan we heen... We laten Benedictus nog met vree...

De groep verliet het stadje, waar de burgerij niet liet blijken, dat ze iets van al die gebeurtenissen bemerkte.

— Waar ligt ergens dat vermoorde meisje? vroeg Jozef, die Isegrim nog moest vergezellen.

— O, aan 't ander einde, op een landhuis, antwoordde de aanvoerder. Denk nu niet aan dien moord... Ge zult nog een uurtje in vroolijk gezelschap door brengen.

Jozef zou nu maar liever naar Nieuwpoort teruggekeerd zijn. Hij vond, dat hij al genoeg van de vroolijkheid genoten had, maar hij durfde zulks niet te zeggen.

En zoo kwam de schoutsknecht in het huis, waar ook Wouter neergezeten had. Jacqueline was ter ruste. Kathelijne dutte wat bij den haard, evenals een oudere man, die nu echter weer spoedig klaar wakker bleek.

Isegrim wenkte hem naar achter en zei :

— De kwant, dien ik meegebracht heb, streed vroeger tegen de Spanjaarden en hij spreekt er nog gaarne over. Ik heb wel hoop, dat we hem kunnen winnen. Doe eens uw best... tracht zijn soldatenhart wakker te krijgen...

— Zou het beter lukken dan met den zoon van den schout?

— O, die heeft nooit kruit geroken... Konden we dezen Jozef overhalen, hij zou een goede aanwinst voor ons zijn.

Kathelijne moest de wijnkan vullen... En weer zaten de samenzweerders bijeen. De oudere krijgsman keek Jozef eens scherp aan en riep plots uit :

— Maar ik ken u... Gij zijt Lepelaar...

De schoutsknecht zag verbaasd op.

— Mijnheer, uw stem is mij niet vreemd, antwoordde hij...

— Heb ik u niet bij uw juisten naam genoemd?

— Jawel...

— Gij hebt in 1600 bij Nieuwpoort gestreden?

— Dat is waar...

Reeds herhaalde malen hoorden we zinspelingen op den beroemden slag bij Nieuwpoort, en, daar dit nog het geval zal zijn, moeten we er even eenige woorden van zeggen.

In 1600 waren de Spanjaarden meester gebleven in België, maar de Noord-Nederlanders hadden hen uit hun gewesten verdreven. Zij hadden tot veldheer Maurits van Nassau.

Bij ons in 't Zuiden heerschten Albertus en zijn vrouw Isabella, dochter van den Spaanschen koning.

De Hollanders ondervonden toen veel last van de zeeroovers uit Duinkerke, eveneens een stad onder Spaansch gezag. De Duinkerker zeeroovers deden de Hollandsche schepen groot nadeel. «Zij namen vele visschers», zegt de geschiedschrijver van Meteren. Deze verbrandden ze levend, anderen vermoordden ze en de arme visschers nagelden ze onder in de genomen schepen; dan boorden ze er gaten in en lieten ze zinken; zoo waren er eens twee schippers, die niet onder in het schip wilden gaan, om aldus verdronken

te worden, biddende om doorstoken of overboord geworpen te worden : des namen de roovers deze schippers, en nagelden ze dwars kruisgewijs over elkander, met nagelen door handen en voeten, en lieten ze toen zinken ».

De Hollandsche regeering, die schatten moest uitgeven om de vaartuigen door oorlogsschepen te laten begeleiden, besloot in 1600 een leger naar Vlaanderen te zenden en Duinkerke te veroveren. Prins Maurits van Nassau werd uitgezonden met een sterke macht. 't Was een gevaarlijke tocht dwars door een vijandelijk land. Want we zeiden reeds dat België onder Spanje teruggevallen was, en nu door Aartshertog en Aartshertogin Isabella bestuurd werd.

Prins Maurits stond al spoedig met zijn leger bij Nieuwpoort. De omstandigheden schenen hem gunstig. De Spaansche krijgslieden toch hadden oproer gemaakt, omdat ze in lang niet betaald waren, en weigerden eerst te vechten. Maar Albertus gelukte er in de muiterij te stillen. En nadat de Aartskoningin te paard voor de troepen was verschenen en gezegd had, dat ze liever hare juweelen verkoopen zou, dan te dulden, dat de krijgslieden geen soldij ontvingen, trok het leger vol geestdrift in de richting van Nieuwpoort.

Prins Maurits van Nassau vernam met onrust dien ommekeer in 't heir zijner vijanden. Hij had zich nog niet verschanst en reeds waren de Spanjaarden in aantocht. Haastig zond hij een bende af naar Leffinghe, waar een brug over den IJzer lag, om daar den vijand den overtocht te beletten of hem tenminste op te houden. Die legerafdeeling werd verslagen. Eenige vluchtelingen brachten de mare te Nieuwpoort. Maurits zond deze boodschappers naar zijn vloot, welke levensmiddelen en krijgsvoorraad aangevoerd had en voor de kust lag. De prins wilde die vluchtelingen verwijderen om 't nieuws der nederlaag bij Leffinghe geheim te houden. Immers die tijding zou zijn soldaten te neer slaan.

Zondag 2 Juli 1600 stonden beide legers tegenover elkander, deels op 't strand, deels in 't duin. Maurits zond de schepen van de kust weg. Daardoor was aan zijn soldaten elken weg tot ontvluchting afgesneden, want 't Hollandsche leger was ingesloten door de zee, de haven van Nieuwpoort, den IJzer... en den vijand. Daarom sprak Maurits ook tot zijn leger : « Ge zult heden uw overwinning bevechten, want als ge vluchten wilt, moet ge eerst de zee uitdrinken ».

De prins nam nog verscheidene wijze maatregelen; dank aan zijn stelling hadden zijn manschappen de zon en den wind in den rug; aldus bleven ze gespaard voor het felle licht in 't gelaat en het stuivend duinzand terwijl ook de rook den Spanjaard niet verbergen kon. Het geschut werd op eiken planken gezet, teneinde te voorkomen, dat het door den schok der losbranding in het zand zinken zou.

Ook de Aartshertog was vol goeden moed en geestdriftig vuurde hij zijn leger tot den strijd aan.

Om half vier begon de slag. Hevig was 't gevecht en langen tijd bleef de overwinning onzeker. Geschut, voetvolk, ruitery, alles nam deel aan de algemeene worsteling. Drie malen schenen de Hollanders gereed om op de vlucht te slaan. Maar Maurits' dapperheid deed hen stand houden. De prins rende

met een pistool in de hand aan 't hoofd eener afdeeling ruitery op den vijand in.

Ook Albertus deinsde niet voor 't gevaar terug. Hij had zijn helm afgezet, om steeds kenbaar te zijn. Hij sloeg eenige zijner eigen oproerige soldaten neer en werd daarbij gekwetst. Maar zijn moed bezielde zijn leger. En wilder, vuriger, nog werd de strijd voortgezet!

't Was zeven ure. Een nieuwe, onstuimige aanval der Hollanders bracht het Spaansche leger in verwarring; de vlucht werd algemeen. Maurits van Nassau overwon. Albertus was tweemaal in doodsgevaar; den eersten keer werd hij door een Duitschen jongeling gered, de tweede maal door den Vlaming Cabeljau, die zelf stervend neerviel. De Spaansche krijgsoverste, de Admiraal d'Arragon, was gevangen genomen en zat reeds meer dan een uur in eene koets op 't strand. Maurits liet hem met eerbied behandelen.

Aan beide zijden waren vele dapperen gevallen; de Hollanders verloren 1000 man, behalve de 800 die bij Leffinghe gesneuveld waren; van de Spanjaarden bleven er 3000 op 't slagveld. Toen de overwinning behaald was, steeg Maurits van zijn paard, knielde en sprak met tranen in de oogen een dankgebed uit. Ieder begreep zijne ontroering, want eene nederlaag, midden in 't vijandelijke land ware de val van Holland geweest.

Maurits overnachtte te Westende; den volgenden dag begaf hij zich naar Oostende, waar eenige leden der Nederlandsche regeering den afloop van den strijd met onrust hadden afgewacht en nu geestdriftig den overwinnaar begroetten. Aan een maaltijd, denzelfden dag, was ook de Admiraal van Arragon, de voorname gevangene, genoodigd.

Maurits wist, dat de Spanjaarden dikwijls gezegd hadden, dat zijne soldaten zich nooit in 't veld durfden vertoonden, doch altijd steden waaronder veel « nesten » wilden veroveren. De Spanjaarden noemden Maurits' soldaten spottend: « jonge soldaatsche leerjongens ». Nu vroeg de prins schertsend aan den Admiraal, wat hij thans wel dacht van 't werk dier jonge soldaatsche leerjongens en of ze na dezen slag ook krijgslieden mochten worden.

De gevangene verklaarde, dat de nederlaag van den Aartshertog te wijten was aan de zwakke houding zijner ruitery. Toch bracht hij hulde aan Maurits' krijgskunde. Van den maaltijd te Oostende verhaalt men ook de volgende anecdote. De admiraal, fier op zijn land, nam een oranjeappel op en sprak: « Heeren, deze vrucht geeft Spanje tweemaal in 't jaar ». Maurits toonde den edelman daarop een kaasje, en doelende op de melk, antwoordde hij lachend: « En deze vrucht geeft Holland tweemaal op een dag », er nog bijvoegend, « dat de Admiraal, nu Holland binnen trekken zou zonder slag of stoot ».

Na zijn leger drie dagen rust gegund te hebben, sloeg Maurits 't beleg voor Nieuwpoort. Aanhoudende regens beletten hem echter de vesting krachtig aan te vallen. De Aartshertog had inmiddels een nieuw leger verzameld. Deze omstandigheden en gebrek aan levensmiddelen deden den prins besluiten naar zijn land terug te keeren. Op 't einde der maand verliet hij Vlaanderen.

Vreeselijke slachting! « De zegepraal, hoezeer ook geschikt om den volkstrots te streelen, was zonder eigenlijke vrucht », zegt een geschied-

schrijver. Geschikt om den volkstrots te streelen... ja... maar ten koste van 4000 menschenlevens, ten koste van 4000 kloeke mannen, die voor altijd te slapen werden gelegd onder 't duinzand!

Nieuwpoort was nu verre bekend geworden. Eens was Lombardzijde hier de voorname haven.

In 1100 toch was Lombardzijde een bloeiende stad, in welker haven niet alleen visschers, maar ook handelsschepen aanlegden. Aan het strand won men zout, dat in groote hoeveelheid uitgevoerd werd. Maar in 1134 begon de haven te verzanden, tengevolge van vreeselijke stormen; de vaartuigen hadden moeite de loshaven te bereiken. Het euvel verergerde en de inwoners van Lombardzijde besloten te verhuizen naar het kleine plaatsje Santhoven aan een breeden arm van den IJzer gelegen.

Santhoven werd toen Nieuwpoort genoemd, d. i. nieuwe stad (poort = stad, poorter = burger). Santhoven of Nieuwpoort ging snel vooruit en werd een belangrijke gemeente Lombardzijde daarentegen kwijnende... tot het eindelijk bij 't grondgebied van Nieuwpoort werd ingelijfd (1413). De Franschen in 1792 scheidten het weer van de nabijelegen stad af... maar nu toont Lombardzijde niets meer dan een kerkje, eenig huizen langs den grooten straatweg en een paar hoeven buiten den kleinen kom. Het dorpje telt een 700-tal zielen.

Naar men zegt, zou het tegenwoordige bedehuis dat voor 1914 slechts 17 M. lang en 9 M. breed is, de O. L. Vr.-kapel der voormalige groote een schoone kerk zijn. Boven de ingang deur ziet men het beeld der H. Maagd met 't kindeke Jezus op den arm. Maar in 't gebouw staat een ander beeld, dat vereerd wordt onder den naam van O. L. Vrouw van Lombardzijde. Dit dorp was ook reeds tijdens ons verhaal een vermaarde bedevaartplaats. Vooral de zeelieden onzer kust stelden vertrouwen in O. L. Vr. van Lombardzijde, de Zeester, zooals men haar noemde, en menige visscher, die in nood verkeerde, viel onder 't loeien van den storm, op het dek van zijn hulkje neer, om luide haar bijstand af te smeeken.

De oudste gedenkstukken van pelgrimstochten dagteekenen uit de 17^e eeuw, zooals men in de kerk kon lezen, zooals o. a. van « Baruc Evers schyper van Oostende in zee door tempeest ankers, zeelen, roer verlooren hebbende, is op zijn kniën met de maets gevallen, de alderheiligste Maegd alhier beloovend blootsvoets te besoucken, was op te dragen en missen te doen celebreeën, enz ». Maar men kwam ook bedevaarten voor ziekten en kwalen, voor goed weder enz.

Eene der wijken dezer gemeente, het Prinsenveld, zou dien naam dragen ter herinnering aan Maurits van Nassau, die er tijdens den slag bij Nieuwpoort zijn hoofdkwartier had. In een duinpan groef men in onzen tijd talrijke menschenbeenderen op; heette die pan of zandholte misschien daarom het « Been » ?

Het wapen van Lombardzijde — ja, dit dorp bezit nog zijn wapen, weer erkend bij koninklijk besluit van 16 Februari 1847 — vertoont onder meer een ander, dat nog doelt op de voormalige scheepvaart.

Nieuwpoort werd dus de nieuwe stad; in de 14^e eeuw was Nieuwpoort reeds een gewichtige gemeente; de Iepersche lakenhandel vond langs de haven een uitweg. Ook de uitvoer van zout, dat langs deze kust gewonnen

werd, was belangrijk. terwijl de visscherij eveneens in een bloeienden toestand verkeerde.

Maar in den Spaanschen tijd was de bloei te niet en het mocht dus wel een droevige vermaardheid genoemd worden, welke Nieuwpoort had gewonnen.

Op dien slag dus doelde de oudere krijgsman, en Jozef Lepelaar geraakte bij de herinnering in geestdrift.

— Daarna hebt gij te Oostende gestreden, vervolgde de oud-soldaat.

— Ja...

— We verloren de stad, maar namen Sluis...

— En ik heb te Sluis lang in garnizoen gelegen, bekende Jozef.

— Dat is zoo... En ik zal nog een herinnering ophalen... Gij zijt gewond geworden te Sluis.

— Inderdaad! riep Jozef met nieuwe verbazing uit... 't Was in 1606, toen de Spanjaarden onder Du Terrail Sluis wilden nemen... O, ik vergeet het nooit. Ik was ingekwartierd bij den klokkenist Jan Stevens... Een brave kerel... en zijn vrouw Klazina een goed wijf!

— Die Jan is toen de held van Sluis geworden, zei de krijgsman.

— Gij weet het ook! Ja, het is waar... Jan werd de held, zonder het te weten en eigenlijk door benauwdheid....

Jozef lachte en vervolgde:

— Dat ging zoo... Du Terrail, de Spaansche hoofdman, meende Sluis gemakkelijk te nemen... Op een donkeren avond naderde hij met een kloeke bende de veste... En hij werd niet opgemerkt.

— Neen, we dachten aan geen gevaar! stemde de krijgsman toe.

Jozef gevoelde zich nu geheel onder vrienden. Hij scheen zijn opdracht en huidige betrekking geheel vergeten te hebben en op levendigen toon vertelde hij voort:

— Du Terrail zou met een afdeeling de Oostpoort nemen en een andere bende moest de Zuidpoort bestormen.

— We beginnen tegelijk, als de klok elf uur slaat, zei Du Terrail tot zijn officieren. Aan de Zuidpoort moet gij veel gerucht maken. Dan zullen de soldaten, die de stad verdedigen, allen naar dat punt snellen. Wij houden ons bij de Oostpoort heel stil.. en als gij in 't volle gevecht zijt, gooien wii daar met bommen de poort open... Dus goed begrepen, als de klok binnen de stad elf uur slaat! Niet vroeger en niet later! We kunnen die klok duidelijk hooren. Als we niet tegelijk beginnen, mislukt de onderneming.

Wij in de stad dachten aan geen kwaad, vervolgde Jozef. We hadden de nadering van den vijand niet bemerkt. En och, aan de poorten hield men de wacht, zoo wisten we. Ik zat warm bij den haard bij Stevens.

Jan, de klokkenist, ging om kwart na tien de klok opwinden van den stadhuistoren. Dat was zijn gewoon werk, elken avond. Dan moest hij tevens eens rondkijken of er in den omtrek geen brand woedde of verdachte seinen werden gegeven.

Jan zou zijn lantaarn ontsteken.

— Klazina, ge hebt vergeten olie in de lantaarn te doen! bromde Jan tot zijn vrouw.

— Och, ja ! Ik heb het vandaag ook zoo druk gehad ! zei Klazientje. Geef de lantaarn hier...

Ik zie haar nog staan, beweerde Jozef. Ze was zoo'n beweeglijk wijfje. En ze zou nu de lantaarn vullen; maar op eens riep ze uit :

— 't Is waar ook... er is geen olie in huis. 'k Moest er naar den winkel gehaald hebben ! Zal ik er wat nemen uit de lamp ?

— En mij nog langer laten wachten ? Dank u... dan ga ik maar in 't donker. Ik zal 't wel vinden ! zei Jan.

— En armen of beenen breken, of uw nek ! vermaande Klazina.

Maar Jan liep al heen. Hij deed het deurtje van den toren open en beklom de treden. Hij heeft me later alles verteld.

— Nu, 't is toch maar raar, zoo in 't donker ! dacht hij... en waarlijk, hij werd een beetje bang.

De wind blies door de gaten. Och, dat was heel natuurlijk, want 't waaide, maar bange menschen hooren in die geluiden altijd iets bijzonders. En zoo ging het nu ook met Jan. Toch geraakte hij veilig boven. Hij tastte naar de kruk... Hij begon te draaien... Twaalf keer moest hij de wrang omkeeren... En hij telde : een, twee, drie, vier... Maar toen ontstelde hij vreeselijk. Er fladderde iets rond zijn ooren... « Ai », schreeuwde Jan zelfs. Maar dan moest hij lachen. Hij begreep, dat het een opgeschrikte vleermuis geweest was... Die diertjes woonden in den toren, samen met vogeltjes, muizen, ratten en spinnen ! Jan draaide voort en telde :

« vier... vijf... » tot twaalf... Krak ! Jan verschoot nog meer... Hij had de klok overwonnen. Zeker, hij had twee maal vier geteld en dus dertien maal gedraaid. Het uurwerk was stuk en de klok viel stil.

— 'k Zal morgen wat hooren van den burgemeester ! kloeg Jan. Ik kan nu de klok niet meer herstellen... Och, in den nacht slapen de menschen en behoeven ze niet te weten hoe laat het is...

Maar Jan was toch bang voor den burgemeester.

— Dat was anders geen kwade kerel, zei de oudere krijgsman, die evenals de anderen, met genoegen naar Jozef scheen te luisteren.

— Gij hebt hem gekend ? vroeg Lepelaar.

— Of ik ! Ik zat dikwijls aan zijn tafel...

— Dan waart gij officier !

— Vertel maar eerst eens verder ! Die oude herinneringen doen me goed...

— Wel mij ook ! verzekerde Jozef. De brave Jan kwam brommend thuis. Ik zat nog lekker bij den haard... ik was er als een zoon in huis. De goede lieden hielden van me.

't Eerste wat Jan zei, toen hij binnen stapte, was :

— Wee mij, van den burgemeester krijg ik vast wat mee. Allemaal de schuld van mijn vrouw. Ja, waarom kunt ge niet op tijd mijn lamp vullen !

Jantje van Sluis.

Nu is het uurwerk kapot... Ik heb me overteld... en dat is nu allemaal uw schuld. Waarom gaat ge niet op tijd om olie, Klazina ?

— Overteld ! zei Klazina. Maar ge moet toch geen licht hebben om te tellen, zou ik meenen !

— Ja, lach er maar mee ! Zult gij morgen naar den burgemeester gaan ? Ik kan wat leelijke woorden naar mijn hoofd krijgen ! bromde Jan.

— Och, kom, dat doet ook al geen zeer ! Maar hoe is het nu eigenlijk gebeurd ?

— Ik schrok van zoo'n domme vleermuis en dat zou niet gebeurd zijn, als ik mijn lantaarn had gehad ! en de klokkenist vertelde ons alles.

— Schrikken van een domme vleermuis, dan vind ik, dat ge al zoo dom zijt, als die vleermuis zelf, antwoordde Klazina. Trek nu niet zoo'n kwaad gezicht. Wat drommel, de toren is toch niet ingevallen, hé ? Morgen maakt ge de klok en 't is daarmee al. En laat den burgemeester wat brommen. Als hij het over de klok niet doet, bromt hij toch over wat anders ! Dat is gewoonte van hem en toch is hij een beste man... En laat ons nu gaan slapen.

Klazina nam het dus niet zwaar op. We trokken naar bed, vervolgde Jozef. Maar niemand van ons vermoedde welk gevaar er dreigde. En Jan wist het minst van al, dat hij de stad redde. De Spanjaarden wachtten voor de veste op klokslag elf.

— Dat is vreemd, zei de bevelhebber aan de eene poort, zou ons plan verraden zijn ? En hebben de Sluizenaars de klok stil gelegd ? Dan is het onnoodig iets te beginnen !

— Wat scheelt die verwenschte klok ! bromde Du Terrail aan de Oostpoort. Moet toch al elf uur zijn ! Zou alles verklapt zijn en de lieden daar binnen ons in de war willen brengen !

De Spanjaarden vertrouwden den boel niet ! Maar in zijn woede deed Du Terrail alleen een aanval ! De wacht hoorde het en sloeg alarm. Wij rukten aan... en Du Terrail moest met groot verlies aftrekken. Aan de Zuidpoort gebeurde er niets, want de soldaten daar waren bang, dat hun plan uitgleekt was en weigerden hun leven te wagen...

Jan, de klokkenist, was door het rumoer ook gewekt. Ontsteld greep hij zijn wapen, want de burgers steunden in dien tijd de soldaten in 't gevecht. Catharina Rooze, een Sluische vrouw, had eenige jaren vroeger bij een belegering zelfs een heele bende meisjes en vrouwen op de wallen aangevoerd.

Jan deed dus zijn plicht en was heel blij, dat de vijand buiten Sluis gehouden werd. Maar hij wist niet, hoe hij daartoe in 't bijzonder meege werkt had. Gevangenen vertelden dit echter aan den kommandant en den burgemeester.

— Ja, we hebben dien nacht flink gevochten, zei de oudere krijgsman. De Spanjaarden kwamen niet binnen... En het is gebeurd, zooals ge zegt... De gevangenen vertelden mij alles.

— Dan waart gij de kommandant ! sprak Jozef. En nu ik uw gezicht zie, mijnheer...

— Vertel eerst eens hoe het met Jan afliep... We praten straks wel verder...

— Wel, den volgenden morgen moest mijn vriend Jan bij den burge-

meester komen. We zaten net een stuk brood te eten en bespraken de gebeurtenis, toen de bode verscheen...

— Daar hebt ge 't al, zei hij tot zijn vrouw. Dat is natuurlijk voor die klok.

— Och kom, de burgemeester zal nu wel in goed humeur zijn. De Spanjaarden hebben, leelijk hun neus gestooten aan de poort... En ge zult geen brommer krijgen! meende Klazina.

Maar Jan was er niet zoo gerust op. De burgemeester keek streng.

— Jan, vertel mij eens, zei hij, waarom de klok vannacht niet geslagen heeft!

De man verhaalde eerlijk de waarheid. En dan boog hij het hoofd, om de vermaning aan te hooren. Maar de burgervader sloeg hem vroolijk op den schouder.

— Wat een geluk Jan, dat die vleermuis u zoo deed schrikken en gij de klok overwonden hebt, zoo werd de stad gered, zei hij.

Jan meende, dat de burgemeester een beetje onwijs geworden was. Maar dan hoorde hij alles... Omdat de klok geen elf uur sloeg, mislukte het plan van den vijand... Jan moest met de heeren van 't stadhuis een glas wijn blijven drinken... Ze konden hem moeilijk een belooning geven, omdat hij eigenlijk bang was geweest.

Maar een schepene, die een geestige kerel was, zei :

— We zullen zorgen, dat dit feit nooit vergeten wordt! Jan moet voor altijd op den toren!

De klokkenist schrok... Wat, altijd op den toren? Nooit meer beneden komen. Maar toen hij hoorde, dat de schepene hem nabootsen zou door een houten ventje, had hij er vrede mee. Toch vroeg hij : « Heeren, een verzoek als 't u belieft! Zet er een vleermuis bij! Dat beest deed me wel vreeselijk schrikken, maar ik heb bij 't gevecht toch getoond, dat ik geen bangerik ben! »

De heeren wisten dat wel en ze zouden de vleermuis weglaten... Wat later stond Jan in den toren, een houten manneke met een hamer in de hand, om op de klok te slaan... En hij staat er nog, maar omdat hij van beneden gezien, maar klein is, noemen ze hem « Jantje van Sluis » (1).

— Zoo is het gebeurd! stemde de bejaarde krijgsman toe. Maar Lepeelaar, waar zijt gij later gebleven...

Jozef krabte eens achter 't oor.

— Later? herhaalde hij. Wel, het werd toen wapenstilstand... De soldaten werden afgedankt. En ik ben geboortig van Nieuwpoort. Daar woonde nog mijn oude moeder... Zoo meende ik... Ik ging naar Nieuwpoort terug... Maar moeder was al een paar jaar dood... Dan leerde ik er een meisje kennen... Ze diende bij den schout van Nieuwpoort. We trouwden... en mijnheer van Dillen stelde me aan als knecht. Mijn vrouwtje stierf... Ware het nog oorlog geweest, 'k zou naar het leger vertrokken zijn, maar ik bleef in het stadje hangen... Ik wist niet wat anders te doen...

— Maar men zegt toch, dat het oorlog zal worden, hernam Isegrim.

— Ja, ik hoor daarvan genoeg spreken...

(1) Dat houten manneke is nog altijd in het belfort van Sluis aanwezig.

— De wapenstilstand eindigt, en de strijd wordt hernomen; de Spanjaarden hopen nog altijd, dat ze Noord-Nederland ook kunnen terug winnen. Zult gij dan aan de zijde strijden van hen, die ge vroeger met ons bevocht ?

— Spaansche soldaat worden ? Ha, neen, dat zou ik niet over mijn hart kunnen verkrijgen !

— Ge hebt nog een rechtschapen soldatenhart, hoor ik, sprak de oudere krijgsman. Neen, Lepelaar, ge zoudt niet tegenover vroegere broederen willen staan...

— Neem mij niet kwalijk, mijnheer, maar gij zijt de hoofdman Dirks, riep Jozef uit. Nu herken ik u !

— Dan kan ik het ook niet ontkennen...

— Te Sluis heb ik onder uw bevelen gestreden !

— Ik zag dadelijk dat gij een oude kennis waart, Jozef... En ik ben blij u terug te zien ! We zullen weer samen strijden... Als ge tenminste wilt !

— Ja ! verklaarde de schoutsknecht.

— De oorlog breekt spoedig uit... en Vlaanderen moet weer Vlaanderen worden, vrij en onafhankelijk... bestuurd door eigen lieden, beweerde Dirks. Een nieuwe slag bij Nieuwpoort en de toestand keert. Ha, onze eigen vlag moet weer wapperen te Brugge en Nieuwpoort, te Gent, overal... Wat zegt ge daarvan, Lepelaar ?

— O, als dat kon !

— Wanneer de Vlamingen maar willen ! Gij blijft bij ons, hé ?

— Wanneer ?

— Nu ! Gij verlaat uw oude kameraden niet meer...

— Maar wat moet de schout van Nieuwpoort wel denken...

— Ge zijt toch zijn slaaf niet !

— Ha, neen, maar hij is een brave meester... en ik ben aan hem gehecht, erkende Jozef.

— Wat er ook gebeure, aan den heer van Dillen zal geen leed geschieden ! verzekerde nu Isegrim. Als gij tot onze partij toe treedt, verraadt ge hem niet. Onze partij, zeg ik, en inderdaad, wij zijn in Vlaanderen om den eersten stoot te geven tot bevrijding dezer gewesten van de Spaansche bezetting...

— Is het waar ? Welnu, ik ben uw man ! zei Jozef. En ik keer naar Nieuwpoort niet meer terug.

— We hebben uw woord ? vroeg de aanvoerder der samenzweerdere.

— Ja... antwoordde Lepelaar. Mijn hart ging open bij al die herinneringen. Ha, 't was een ander leven toen dan nu al de nukken en grillen van trotsche Spaansche officieren te moeten verdragen. Ik voel me hier thuis...

— Flink gesproken ! hernam Isegrim, Jozef op den schouder tikkend. Gij zijt onze man... Ieder, die toetreedt, legt den eed van trouw af...

En Isegrim haalde uit zijn boezeroen een zilveren kruisbeeldje en liet Lepelaar daarop zweren, gehoorzaamheid te betoonen aan de vrijheidspartij.

Daarna ging men ter ruste... Jozef kreeg een bed op een kamerke boven. Hij viel spoedig in slaap.

Toen hij den volgenden ochtend ontwaakte, keek hij eerst verdwaasd op. En hij mompelde :

— Waar ben ik nu ! Gisteravond toch niet te diep in den beker gekeken, en ergens door een medelijdende ziel onder dak gebracht ? O, wacht eens... Wouter... Benedictus... Loo... En dan Isegrim ! En hoofdman Dirks ! Mijn

Hemel, ik heb een eed afgelegd. Nu kwam alles hem voor den geest... Hij had oude wapenmakers terug gevonden en zich bij hen aangesloten.

— Ik ben een samenzweerder ! bekende Jozef bij zich zelf. Die kerels hebben me omgeklapt... Ha, moesten de Spanjaarden het weten, we bengelden weldra allen aan de galg !

Onder zich hoorde Jozef stemmen. Hij boog zich uit het bed en bemerkte reten in den houten vloer.

— Toch eens loeren naar dit volk, mompelde hij.

Stil kroop hij van de legerstede en gluurde door de opening.

Hij zag een beeldschoone jonkvrouw, die zich tot een man boog, welke in een zetel zat. Achter dezen stond een andere persoon, ook krijgshaftig van voorkomen.

Jozef verstond, wat er gezegd werd.

— Vader, zei het meisje, doe mij niet weg uit Vlaanderen ! Ik wil bij u blijven... We zijn al zoo lang gescheiden geweest... En zooals ik u zie in uw ware kleedij, denk ik terug aan gelukkige dagen in Holland...

— God geve, dat die terugkeeren, mijn kind, sprak de man.

— Dat is Isegrim, dacht Jozef, hem aan zijn stem herkenkend.

En hij hoorde den aanvoerder verder zeggen :

— Maar eerst wacht ons nog een moeilijke tijd... Ik had u niet mogen meebrengen naar deze gevaarlijke oorden, doch ik bezweek voor den wensch, u bij mij te hebben. En wie had kunnen vermoeden, dat de dwaze kinkels hier u zouden bedreigen met den brandstapel... Daarom zou ik u nu gaarne weer in veiligheid weten...

— Vader, zend me niet heen ! smeekte de jonkvrouw. Laat ik uw gevaren deelen...

Ze verhief haar gelaat, zoodat Jozef Lepelaar dit thans kon zien. Hij ontroerde...

— Mijn Hemel, juist de vrouwe ! zei hij bij zich zelf. Maar dat kan niet... die zou nu veel ouder zijn... En toch die gelijkenis !

Hij onderscheidde nu ook beter Isegrim zelf... Deze was onvermomd. Hij zat daar als een statige, edelman, flink nog van gestalte, wilskrachtig van uitdrukking.

— Jozef-Maria... het is mijn oude meester ! riep Lepelaar verbaasd uit...

Hij had het luider gezegd, dan hij gewild had. Het drietal beneden keek op, en Isegrim deed een vermanend gebaar...

Jozef kleedde zich nu...

— Het is mijn goede meester en die jonkvrouwe moet Jacqueline zijn, de dochter der goede vrouwe, dacht hij... Een kind van zes jaar was ze toen... Zou de vrouwe niet meer leven ? Jacqueline... o, wat herinner ik me het aanvallig meisje nog heel duidelijk. En wat zei de vader over een brandstapel... Mijn Hemel... is het die Jacqueline, welke wij moeten opsporen... is zij de heks van Nieuwpoort ? Het zal wel zoo zijn ! Wat... het kind der edele vrouwe, daar uit Oostende, levend verbranden ? Ha, wat ben ik nu gelukkig den eed van trouw te hebben gezworen ! Neen, geen schoutsknecht meer... mijn leven is in dienst van Jacqueline... en ik zal het haar vader zeggen ! Had ik ooit kunnen denken dat hij de veelbesproken Isegrim was ! En Dirks is zijn bondgenoot... en wie weet, welke kennissen ik nog ontmoet ! Het wordt een ander leven !

En Jozef wankelde niet meer in zijn besluit...

Terwijl Jozef een voor hem belangrijke ontdekking had gedaan, geraakte Loo in rep en roer. Dominicus, de schoutsknecht moest aan den gevangene, den vermeenden moordenaar van Roza, Wouter van Dillen, brood en water brengen.

Hij begaf zich dus naar den toren.

— Wat staat er nu op den muur ? vroeg hij zich af...

Dominicus had geen minste reden, om op zijn geleerdheid te bluffen en 't duurde vrij lang eer hij het opschrift gelezen had, den vorigen avond daar door Isegrim neergekalkt.

Maar eindelijk begreep hij het toch.

« Wouter van Dillen jaag ik er uit.
Benedictus, het zwijn, sleur ik er in...

Isegrim... »

— Wat mag dat nu weer beteekenen ? vroeg de schoutsknecht zich af.

Hij had ontzag voor de onderteekening en keek schuw om, als vreesde hij plots den beruchten vogelvrij verklaarden Isegrim te zien opduiken.

Hij wenkte een burger, en zei :

— Lees dat eens !

De geroepene deed het en trok ook al een angstig gezicht.

— Daar zit iets achter, beweerde hij. 't Is niet zuiver...

— Zou Isegrim bedoelen, dat hij jonker van Dillen uit de gevangenis wil halen... ?

— En onzen schout er in sluiten ! zoo iets staat er toch ! En wie weet, is het al niet gebeurd ?

Dominicus scheen weinig lust te gevoelen, om dit te onderzoeken. Het torendeurtje schrikte hem nu af. Nog een inwoner trad nader, een derde kwam ook aangeloopen... Toen kreeg de schoutsdienaar meer moed. Hij klopte op de deur en vroeg :

— Wie is daar ?

— Hij kreeg echter geen antwoord.

— Doe de deur open ! ried een der Loonaars aan, die zich toch op eerbiedigen afstand hield.

Dominicus waagde het dan...

— Alle duivels ! schreeuwde hij, hier ligt mijn baas te slapen en jonker van Dillen is verdwenen !

— Nu wilde ieder kijken...

— Maar dat staat ook op den muur ! herinnerde een der burgers.

Dominicus schudde Benedictus, die na dergelijke herhaalde behandeling, eindelijk ontwaakte en verdwaasd vroeg :

— Wat is er ? Hoe komt gij hier in mijn huis ?

— Maar gij zijt niet in uw huis ! hernam Dominicus. Gij ligt in de gevangenis. En jonker van Dillen is gevlogen.

Benedictus werd thans helder wakker en blikte om zich heen.

— Wie heeft me hier gebracht ? schreeuwd hij, recht springend.

— Isegrim!

— Wat, Isegrim! Ge houdt me voor den zot!

— Neen, meester... Ik sta er al zoo verbaasd van als gij, maar ik kan er toch waarlijk niets aan doen.

De burgers lachten en zulks verbeterde de stemming van den schout niet.

— Ezels! tierde hij. Houdt uw grootmoeder voor den aap! Ziet nu die tronies, ge zoudt er met ballen naar smijten. En bij zulk volk moet ik het recht handhaven!

Hij trad buiten en bemerkte nu eveneens het spotschrift.

— Maar wanneer heeft Isegrim dat gedaan? bulderde hij.

— Een zatlap vraagt altijd, hoe hij hier of daar terecht is gekomen! zei een der burgers. Het is natuurlijk van nacht gebeurd...

Benedictus begreep nu de waarheid. Isegrim moest hem uit zijn woning gehaald hebben... En in zijn dronkemansroes was hij, de schout van Loo, er niets van gewaar geworden.

— Ik was gisteravond zeer ziek, loog Benedictus. En ik lag pas te bed, toen ik een bezwijming over mij voelde komen. Zoo kan men ieder verrassen. Maar iemand moet den verrader gespeeld en Isegrim geholpen hebben! Ha, Wouter van Dillen zit in dat gekonkel! Het zal hem zuur opbreken.

Beschaamd liep de zonderlinge magistraat naar zijn woning. Zijn meid bevond zich nog altijd op haar kamer. Ze durfde deze niet te verlaten. Nu ze de stem van haar meester hoorde, kwam ze te voorschijn.

— O, mijnheer, God zij geloofd, ge zijt niet vermoord, maar wat is er toch gebeurd! riep ze uit.

— Dat vraag ik juist van u! bromde Benedictus.

— Vannacht is er vreemd volk in huis geweest. Een man deed mijn kamerdeur open... Ik verschrok me haast dood. Hij zei: « Oude tang, verroer u niet en laat geen zucht hooren, of ge moet er aan ». Ja, mijnheer, dat moest ik hooren... Ik beef er nog van. En dan was er lawaai beneden... Ik meende waarlijk, dat de roovers u van kant hadden gebracht...

— En zijt gij tot nu toe in uw bed gebleven? vroeg Benedictus.

— Natuurlijk, mijnheer!

— Had het venster geopend en om hulp geschreeuwd!

— Ik durfde niet.

— Zoo laf zijn voor de meid van een schout! Ge moest neervallen van schaamte...

— Maar wat is er dan gebeurd met u?

— Loop naar den duivel!

En Benedictus trad in zijn woonkamer en liet zich kwaad gestemd in een zetel neer. Hij vervloekte Isegrim en bedacht, hoe, hij, magistraat van Loo, nu bespot zou worden.

Maar hij overpeinsde den toestand... Hij moest zich zelf redden.

— Ik beschuldig jonker van Dillen met Isegrim alles bekonkeld te hebben, zoo nam hij zich voor. Alles zal tenslotte toch uitdraaien op zijn kop.

Nog was hij hierop aan 't zinnen, toen de meid hem meldde, dat de schout van Nieuwpoort hem wenschte te spreken.

— Laat hem binnen komen, zei Benedictus, en hij gaf zich een gewichtige houding.

De heer van Dillen stapte in de kamer, gevolgd door den armen Roger. Benedictus maakte een stijve buiging.

— Gij komt voor dat geval van uw zoon, zei hij.

— Ja, antwoordde de heer van Dillen.

— Ga zitten... Uw zoon is niet meer in de gevangenis.

— Ik verneem, dat gij u daar bevondt... Als zulk een avontuur u overkomt, verwondert het mij niet meer, dat gij gisteravond ook een vergissing beging, door Wouter aan te houden, doch ge begrijpt, dat ik deze zaak zoo niet laat. Mijn zoon is thuis...

— Ha, hij is thuis ! riep Benedictus uit. En gij vindt het goed, dat hij de hulp aanvaardde van dien Isegrim ?

— Hij kende zijn bevrijder niet, hernam de heer van Dillen. Was die vlucht niet wettig, uw handelwijze maakt ze verschoonbaar.

— Gij spreekt wel stout en acht uw zoon onschuldig, zonder naar mijn bewijzen te vragen van zijn schuld...

— Ik ben nieuwsgierig naar die bewijzen ! spotte de schout van Nieuwpoort.

— O, er zijn er verscheidene... Jonker van Dillen had hier een meisje gelokt... Dat wist ik reeds twee dagen voor de misdaad...

— Ik zal mij zelf tot kalnte dwingen om te luisteren naar hetgeen ik als laster beschouw, merkte de heer van Dillen op.

— Welnu, open uw ooren ! Ik behoef ook niet beleefd te zijn, indien gij hier onbeschoft optreedt. Weet dan, dat op het Vijverhuis een vreemde dame aangekomen was. Ze woonde daar zeer geheimzinnig, maar natuurlijk achtte ik het mijn plicht eens te onderzoeken, wie zij was. Ik bezocht haar dus. Dadelijk zag ik, dat zij niet tot den hoogen stand behoorde. Ze leek me eer een lichtekooi toe...

— Neen, dat was ze niet ! riep Roger uit.

De heer van Dillen wenkte hem zich stil te houden.

— Het verbaasde me dan ook, dat het meisje een zeer kostbaar parelsnoer droeg, vervolgde Benedictus, zonder op die onderbreking acht te slaan. Het hoorde niet aan zoo'n hals thuis. En ik vermoedde dus, dat ze het niet op eerlijke wijze had gekregen. Ik ontnam het haar en vroeg naar de herkomst. Ze antwoordde me, dat juweel gekregen te hebben van jonker van Dillen.

— Onmogelijk ! verklaarde de schout van Nieuwpoort.

Roger steunde het gelaat in de handen... Zou den zoon van zijn goeden meester dan toch Roza's ongeluk bewerkt hebben ? De twijfel rees op...

— Ik herhaal u de uitlegging van het bewuste meisje ! hernam Benedictus. Maar het is nog niet uit. Ze bekende dan, dat Wouter van Dillen haar bij zijn terugkeer uit Engeland te Brugge in het gasthof « Het Wapen van Damme » ontmoet had. Hij lokte haar mee, eerst naar de omgeving van Nieuwpoort en dan naar Loo en bracht haar zoo op het Vijverhuis.

— En Roza zei dat ? kreet de heer van Dillen.

— Of zij nu Roza, of Maria of Aleida heette... het komt er niet op aan. Papieren bezat ze niet, vervolgde Benedictus. Ik gelastte het meisje het grondgebied Loo te verlaten. Ze deed het niet... en 't is haar ongeluk geweest.

— En ge liet mij van dit alles onkundig ? riep de heer van Dillen uit, wiens geloof in Wouters onschuld, nu toch een vreeselijken schok te doorstaan had.

A. HANS' KINDERBIBLIOTHEEK.

Tweede druk.

Nr. 234.

A. HANS.

De Heldendood van Anneessens

A. HANS

De Heks van Nieuwpoort

Uitgaaf B. H. HANS, Contich.